

A BALKÁNI HELYZET

Irta: Lipatov Szergej

A dunamenti államok a második világháború során — Görögország kivételével — kiharcolták a teljes nemzeti szabadságukat és a demokratikus átalakulás útjára léptek. Ezekben az országokban nagy belpolitikai változások következtek be. Ahol röviddel ezelőtt még monarchikus kényuralom volt hatalmon és ahol minden népies megmozdulást csírájában fojtottak el, ott most a népi hatóerők vették át az ügyek vitelét. Ezzel a változással egyidejűleg megváltozott a balkáni államok külpolitikája és nemzetközi helyzete is.

Hogy érthetőek legyenek ezek a változások, szükségesnek látszik rámutatni azon okokra, amelyek Balkánt Európa »puskaporos hordójává« tették. Igazságtalanság lenne, ha ezeket a szemünk előtt lejátszódó történelmi változásokat véletlen, vagy váratlan jelenségeknek minősítenénk. Az igazság, hogy ez évtizedeken keresztül tartó hosszadalmas harcoknak az eredménye. Ezeket a harcokat a balkáni államok előbb a török leigázás, majd utóbb a nagyhatalmak politikája ellen vívták.

A török uralom hosszú időre megakadályozta a balkáni államok természetes fejlődését. Törökország megakadályozta Balkán gazdasági, nemzeti és kulturális fejlődését, teljesen elszigetelte őket Európa többi részétől. Amikor a 19. században a balkáni államok lerázták végérvényesen a török igtát, ez még mindig nem hozta meg nekik a várva-várt szabadságot. A hatalmat az előjogokat élvező felsőbb rétegek kaparintották meg. Épen azok, akik előbb a török hódítók kosztosai voltak, majd később népeik nemzeti vagyonának elsáfárkodói az európai nagyhatalmak javára. Az imperialisták nem csak gazdasági, nem csak ipari fejlődésük megakadályozását célozták és agrárpolitikai kizsákmányolásukat kívánták. Ők földhöz szorították a balkáni nemzeteket — nem csak nemzetgazdasági okokból, hanem azért is, hogy érdekköreiknek támpontjává tegyék.

A nagyhatalmak harca a Balkánért az Ottomán birodalom széjjelhullásával kezdődött. Először hadászati célpontok elérése volt a harcok rugója. Később a Dardanellák uralmát és Törökország összeroppanásának kihasználását célozta.

Fenntartani a nyugtalanságot a Balkánon nagyon megfelelt a nagyhatalmak imperialisztikus céljainak. A nagyhatalmak bőkezűen pénzelték az uralmon lévő klikkeket, amelyek készen állottak arra, hogy annak szolgáljanak, aki többet fizet.

A nagyhatalmak érdekkörökért folytatott harca számtalan u. n. kisháborút eredményezett, melyek példájául az 1885. évi bolgár-szerb, vagy az 1896. évi török-görög háború szolgálhat. Különleges munkálkodást fejtett ki emellett Anglia, amely arra törekedett, hogy a Dardanellákat elzárja az orosz hajóhad előtt. Anglia kihasználta Törökország meggyengülését az orosz győzelem után és elszakította Cyprus szigetét Törökországtól, hogy ezzel is erősítse közelkeleti állásait. Egyidejűleg támogatta Törökországot az 1878. évi Berlini kongresszuson, úgy, hogy a balkáni államok szempontjából oly fontos kérdések, mint Bosznia és Hercegovina, Keletrománia, Macedónia, Trákia, Albánia stb. megoldatlanok maradtak. Ezek a kérdések nem csak a Balkánon fenyegették a békét, hanem egyebütt is.

Fejlett iparral és erős szárazföldi katonasággal rendelkező Németország megjelenése a nemzetközi küzdőtéren nagyban megzavarta a sokat dicsért balkáni egyensúlyt. Most már a harc nemcsak a Dardanellákért és Törökországért folyt, hanem mindenek előtt Európa Közékelet felé vezető legrövidebb útjáért is. A németek által tervezeti Berlin—bagdádi vonal angol szemszögből a Brit-birodalom összekötő vonalait fenyegettetésének látszott. Ez különösen 1912-ben az első Balkán-háborúban világott ki. Ez a háború, mely a balkáni államok török iga alóli felszabadulását eredményezte, egyuttal a nagyhatalmak közötti küzdelmet is magába foglalta. A Balkán-szövetség mögött Anglia, Oroszország, Franciaország és Olaszország sorakoztak fel, míg a törökök mögött Németország és az Csiztrák-Magyar monarchia állottak.

Törökország veresége és a Balkán-félszigetről történt kiszorítása keresztülhúzta Németország gyarmati terveit. Miután a német imperializmus nem akart megalkudni az új helyzettel, a bolgár trónon ülő ügynöke — Ferdinánd császár — segítségével részabaddították a Balkánra a második Balkán-háborút. De ez alkalommal sem volt több szerencséjük a németeknek. Bulgária ebben a kalandban vereséget szenvedett és kényszerült aláírni az oly súlyos terheket magábfoglaló Bukaresti-békét. Ezek után tért át Németország, mely törökországi és bulgáriai állásait csak a legnagyobb nehézségek árán tudta tartani, az Osztrák-Magyar monarchia útján balkáni agresszív vágyai megvalósítására Szerbia megtámadásának árán. Ez volt közvetlen előjátéka az első világháborúnak.

Németország veresége az első világháborúban az Osztrák-Magyar monarchia széjjelhullásához és Franciaország dunamenti és balkáni befolyásának megerősödéséhez vezetett. Ezt a befolyást, azonban nem elég jól alapozták meg. Franciaország rövidlejárátú »politikai« kölcsönei és jelentéktelen tőkebefektetései nem igen tudták enyhíteni a Dél-európa államaiban dúló katasztrofális agrárválságot.

A balkáni és dunamenti államok válságos helyzetét előbb az angolok, majd a németek használták ki. A délkelet-európa államaiban dúló agrárválságot és iparosodási törekvéseket oly módon kívánták kihasználni, hogy tőkebefektetéseket eszközöltek és kereskedelmi kapcsolatokat létesítettek, abban a reményben, hogy ily módon politikailag alárendelik maguknak ezen államokat. Az ilyen körülmények között keresztülvitt iparosodás sajtyszerű gyarmatosítási jelleggel bírt, mely arra szorított, hogy kiépítse néhány hadászati szempontból fontos nyersanyag termelését, mint pl. a földolajat és bauxitot.

Amennyire korlátozott volt a balkáni államok ipari fejlődése, annyira siettetten ez a munkásosztály és a demokratikus folyamat fejlődését, valamint erősítette a harcot a reakciós és korrupt uralkodó-klika ellen. Ez különösen Jugoszláviára és Bulgáriára jellemző, ahol a népek az imperialisztikus »balkánizáló« politika, nemzeti izgatások és félgymarmati uralom miatt a legtöbbet szenvedtek.

Délkelet-európai államok antimilitarista és népi harcának nagy lökést adott a szovjet forradalom győzelme Oroszországban. A Szovjet Szövetség létrejött és fejlődése a legszebb reményeket ébresztették a balkáni népekben. Az első világháború után a Balkánon keletkezett nagy népi megmozdulások a külföldi reakció segítségével vérbefultak. Ezek az emiátsreméltó események mély nyomokat hagytak a szélesebb néptömegek öntudatában.

De még ebben az időszakban is a balkáni államok a nagyhatalmak imperialista sakkjátszmájában a paraszt szerepét játszották. A huszas

években Anglia a nemzeti ellentéteket és a délkelet európai győztes és legyőzött államai között fennálló ellentétet arra használta fel, hogy Franciaországot állásaiból kiszorítsa. A harmincas évek elején, amikor az újonnan felszerelt német imperializmus sebesen erősödött, a Balkánon a francia-angol ellentétek helyébe a német-angol ellentétek kerültek, Anglia megszerezte a mind inkább az ő befolyása alá kerülő Franciaország állásait és a Kis Antant államaiban az angol irányzat került a francia helyébe. Egyidejűleg Németország is előrenyomult a Balkánon. Amikor Anglia megkísérelte, hogy gátat emeljen a közelkeleti német előnyomulás elé — az Angol-császárság szíve felé — a német imperialista támadókedvet a Szovjet Szövetség felé igyekezett irányítani.

Ez a kísérlet balul ütött ki. A második világháború kezdetén Anglia képtelen volt megakadályozni azt, hogy a németek elfoglalják Balkánt: Németországnak sikerült a maga oldalára csalogatni Romániát és Bulgáriát, elfoglalni Görögországot és Jugoszláviát, és Törökország — mely Angliával tartott fenn kapcsolatokat — jóindulatú »semlegességét« biztosítani.

A Balkán meghódítása után a német rablók nemcsak a déli szárnyakat vonultatták fel a szovjet elleni hadjáratra, hanem komolyan veszélyeztették a Brit-birodalom és az USA életérdekeit is, mivel a háború kitörésének idejében az amerikai befolyás a Balkánon, és a Földközi-tenger keleti partjain végre megvalósult.

Amennyire Angliának nem állott módjában Németország elől elzárni a Balkánra vezető utakat, ugyan úgy nem állott módjában Németországnak kihasználni a balkáni államok feletti könnyű győzelmét rabló terveinek keresztülvitelére. Ennek az akadálya a Szovjet Szövetség és a balkáni nemzetek szabadság-mozgalma volt. Ismeretes az a szerep, amelyet a jugoszláv és albán Népfelszabadító hadsereg, a görög fegyveres szabadság mozgalom — az ELAS — és a bolgár partizán egységek játszottak.

1944 szeptemberében a Dunát átlépő Vörös Hadsereg bebizonyította azzal, hogy felszabadította a Balkánt a fasiszta német iga alól és elkergette a német megszállókat, hogy tényleges segítséget nyújt.

A német imperializmus leverése a Balkánon új helyzetet teremtett. A balkáni államok néptömegei harcuknak új szakaszába léptek. Ennek az a közvetlen célja, hogy olyan feltételeket teremtsen, melyek lehetővé teszik olyan helyzet visszaállítását, mely azt célozná, hogy a Balkán és népei imperialisztikus célok labdájául szolgáljanak.

A német megszállók elkergetése után a balkáni államokban (Görögország kivételével, ahol az angolok hathatós segítséget nyújtanak a reakciónak) a fasiszta uralmat felszámolták és demokratikus rendszert vezettek be. Jugoszlávia Antifasiszta Népfelszabadítási Tanácsa ideiglenes jugoszláv kormányvá alakult át. Bulgáriában a nép megteremtette a Hazafias Arcvonal kormányát. Albánia, mely hosszú években keresztül először az olasz, majd későbbben a német fasiszmus igaját nyögte, nemzeti függetlenséget, demokratikus kormányzatot és demokratikus közigazgatást kapott. Romániában létrehozták a Nemzeti Demokratikus Arcvonalat. Mindezekben az országokban az igazgatókat olyan pártok és olyan emberek vették át, akik rászolgáltak a népbizalmára abban a harcban, melyet népük függetlenségéért vívtak.

A demokrácia győzelme véget vetett a balkáni államok függőségének az imperialista nagyhatalmakkal szemben és azok balkanizáló poli-

tikájának. Ezt a legszélesebb népi tömegekre támaszkodó demokráciát a dogozó népcsoport képviselőire — a munkásokra, parasztokra és értelmiségre — alapozták.

A belpolitikai fendő demokratizálódása néhány balkáni államban előfeltétele volt a balkáni államok közötti viszályok és ellenségeskedések legyőzésének. A balkáni államoknak megadatott, hogy egymásközötti és más államokkal szembeni viszonyukat önállóan szabályozhatják és amint ez látható, igyekeznek is felépíteni a baráti együttműködést. Másoldalról — Balkán történelmében először fegyvermentesen oldható meg a demokratikus célkitűzések keresztülvitele a nemzeti kérdések igazi megoldását illetően. Ez kilátást nyújt az Európa ezen részében élő nemzetek tartós békéjére és együttműködésére ott, ahol sohasem szűnt meg a külföldi imperializmus által előidézett és szított perpatvar és amely nemzetközi bonyodalmak tűzfészke volt.

Demokratikus uralmak felállítása és a félgymarmati függőségtől való megszabadulása kedvező kilátásokat biztosít a hitleri hordák által elpusztított balkáni és dunamenti államoknak iparosodásuk és nemzetgazdaságuk további szabad és egészséges fejlődésére.

A demokratikus földreform, melyet a hűbéri oszkevények hátráltattak, az agrárkérdés megoldására vezetett, mely legérzékenyebb kérdése volt Európa ezen részének.

A balkáni államok gazdasági előrehaladása kétségtelenül jótékony hatással lesz egész Európa gazdasági helyzetére. Annál is inkább sajnálatosak azok a mesteréges gátak, melyeket bizonyos angolszász befolyásos körök állítottak fel, melyeknek nem áll érdekében, hogy a balkáni államok függetlenítsék magukat és akik visszafelé szeretnék fordítani a történelemlétkét.

Ennek a politikának az igazolására hozhatnánk fel azokat a törekvéseket, melyek a dunai hajózást — Délkelet-Európa eme legfontosabb vízi vonalán, ismét ellenőrzés alá szeretnék helyezni. Ezt a felügyeletet a háború előtt a nem dunamenti államok — Anglia, Franciaország és Olaszország — az úgynevezett Duna-bizottságok: az európai és a nemzetközi Duna-bizottság révén gyakorolták. Jelenleg némely nem dunamenti állam: a néhai Duna-bizottság résztvevői, a Duna »nemzetközivé tételé«-nek és a »szabad hajózás« bevezetésének jelszavai mögött igyekeznek az előző állapotot visszaállítani. Ez nem egyéb, mint nyílt támadás a dunai államok felségjogai ellen és beavatkozás egy olyan ügybe, mely minden külső befolyás nélkül kerül majd megoldásra.

Nem csak a dunai hajózás kérdésében lelhetjük fel a Kelet-Európa államainak belügyeibe való beavatkozást, és a balkanizáló politika folytatását újabb formában.

Láthatjuk, hogy a demokrácia megerősödése és kibontakozása a Balkánon Anglia és USA uralkodó köreibe nem talál sem rokonszenvre, sem támogatásra. Az angolszász hatalmak politikája a balkáni demokráta kormányokkal szemben olyan természetű, hogy ezen államok demokratikus nyilvánossága gyanúperrel él. Nem titok, hogy ez a politika a csödbement uralmak azon megmaradt képviselőit támogatja, melyek éppen a demokratikus átalakulás ellen fejtették ki zavaró ténykedésüket. Befolyásos angolszász körök minden tekintetben előnyben részesítik a balkáni reakciót. Ezek nevelnek és tenyésztnek ki névlegesen demokratikus pártokat és ezek támogatják a nyílt és álcázott fasisztákat, akik kívánják visszaállítani a régi állapotokat.

A nemzetközi reakció tervei között szerepel az a szándék is, hogy egyik, vagy másik balkáni felszabadított államban ügynökeik kaparintásuk meg a hatalmat. Ezt a tények is igazolják.

Többek között ilyen politikát folytatnak Albániával szemben is. Ez az ország, melynek partjai uralják Otranto — az Adriá bejáratának — útjait, régebben a Balkán előzőnlésére szolgáló ugródeszka volt. A görög fasiszták Délalbániára támasztanak igényt. Határviilongásokat és rajtaütéseket szerveznek Albán területen. Ezek a kihívások még szemtelenebbek azóta, amióta Anglia Albánia »barátságtalan« magatartása miatt megszakította az albán kormánnyal a diplomáciai kapcsolatokat és amióta Albánia déli részének elszakítása iránti görög emlékirat — mint ahogy ezt a Reuter jelenté — Londonban »jóakarató megértésre« talált.

Az angolszász hatalmak a demokratikus Jugoszláviával szemben is barátságtalan politikát folytatnak, mint ahogy ezt a jugoszláv hivatalos bizonyítékok is igazolják. Mindkét hatalom Jugoszláviához jegyzéket intézett az elmúlt hetekben, amelyben szemrehányással illetik Jugoszláviát azért, mert a Julia-tartomány angol megszállás alatt álló övezetében működő Szövetségi Bizottságból visszahívta a jugoszláv képviselőket. A valóságban a jugoszláv képviselőket azért hívták vissza, mert megálapítást nyert, hogy az angol katonai hatóságok leplezik a szláv lakosság, sőt a jugoszláv bizottsági tagok ellen irányuló kihívó fasiszta tevékenységet.

Az USA és Anglia által a bolgár Hazafias Arcvonal kormányához intézett időszaki jegyzékek is azt célozzák, hogy támogatást nyújtsanak az ottani reakciós és fasiszta elemeknek.

Ilyen politikát folytatnak Romániával szemben is.

Romániához intézett amerikai és angol jegyzékek azt az alaptalan követelést szolgálják, hogy az u. n. történelmi pártok részvételét az államvezetésben kiszélesítsék. Hivatkozással ezeknek a reakciós pártoknak hazug jelentéseire az amerikai és angol kormány olyan intézkedések ellen tiltakozik, melyek az ország demokratizálódását célozzák és még azt a jogot sem akarják elismerni, hogy a román kormány egyedül vezesse le az augusztus végére, vagy szeptember elejére, a mezei munkálatok befejezése utánra, kitűzött képviselőválasztásokat.

Magyarországon pedig bizonyos újságok az angol rádió hírközlései alapján némely nagyhatalom állásfoglalását a szlovákiai és erdélyi magyar kisebbséggel szemben olyan színben tüntetik fel, hogy sovinszta hajsztát eredményeznek, azzal a céllal, hogy Dél európa népeinek demokratikus együttműködését megnehezítsék.

A reakciós angol sajtó takarni akarja a Balkánon folytatott imperialisztikus mesterkedéseket a szovjet politika ellen intézett hazugsággal és rágalomokkal, melynek a Balkán-államokkal szembeni barátságos irányzata a megvásárolható reakció öriöngését idézi elő. Az angolszász hatalmak balkáni politikájának képét teljessé teszi ügynökeinek állandó mesterkedése, hogy ezen országokban a népi uralmat aláássák.

A balkáni államokban tevékenykedő reakciós csoportok munkája a néhai »balkánizáló« politika folytatása, mely belső és külső zavarokat és ellenségeskedéseket eredményezett. Ez a politika most azonban korántsem olyan eredményes. Széjjelpattan azokon az egészséges alapokon, melyeket a demokrácia további belső fejlődése és a balkáni államok együttműködése hozott létre.

(Novoe Vremja, Moskva).